

Odbor za prisilne nestanke

Zaključna zapažanja o dodatnim informacijama koje je Crna Gora dostavila u skladu sa članom 29 stav 4 Konvencije

Odbor za prisilne nestanke razmotrio je dodatne informacije koje je Crna Gora dostavila u skladu sa članom 29 stav 4 Konvencije na svojoj 541. sjednici, održanoj 22. septembra 2025. godine. Na svojoj 555. sjednici, održanoj 1. oktobra 2025, Odbor je usvojio ova zaključna zapažanja.

A. Uvod

Odbor pozdravlja dodatne informacije koje je Crna Gora dostavila, kako je traženo u njegovim prethodnim zaključnim zapažanjima i u listi prioriternih tema koje je razmatrao na svojoj dvadeset osmoj sjednici.

Odbor izražava zahvalnost za konstruktivan dijalog sa delegacijom Države Stranke o mjerama preduzetim za implementaciju Konvencije i pozdravlja otvorenost kojom je delegacija odgovorila na postavljena pitanja o sljedećim temama:

- (a) usklađivanje zakonodavstva sa Konvencijom i institucionalni okvir;
- (b) potraga, istraga, gonjenje i saradnja; i
- (c) prava žrtava.

B. Pozitivni aspekti

Odbor priznaje mjere koje je Država Stranka preduzela u oblastima relevantnim za Konvenciju nakon usvajanja prethodnih zaključnih zapažanja Odbora, uključujući:

- (a) usvajanje Smjernica za potragu za nestalim osobama u julu 2025;
- (b) usvajanje Strategije pravosudne reforme 2024–2027;
- (c) usvajanje Strategije za istraživanje ratnih zločina 2024–2027 od strane Vrhovnog državnog tužilaštva, te njenog početnog akcionog plana za 2024–2025;
- (d) izmjenu Krivičnog zakona 2023. kojom se osigurava neprimjenjivanje zastare na mučenje;
- (e) izmjene Zakona o Sudskom savjetu i sudijama i Zakona o Državnom tužilaštvu radi, između ostalog, jačanja nezavisnosti i odgovornosti sudija i tužilaca.

C. Glavne teme zabrinutosti i preporuke

5. Nakon razmatranja informacija koje je Država Stranka dostavila u kontekstu konstruktivnog dijaloga, Odbor želi istaći svoje zabrinutosti i dati preporuke, izražene u konstruktivnom i kooperativnom duhu. Poziva Državu Stranku da uzme u obzir preporuke s ciljem osiguranja da njeno zakonodavstvo za sprečavanje i kažnjavanje prisilnih nestanaka, kao i osiguravanja prava žrtava, te njihova primjena i postupanje nadležnih organa budu u potpunosti u skladu sa Konvencijom.

1. Usklađivanje zakonodavstva sa Konvencijom i institucionalni okvir

Kriminalizacija prisilnog nestanka kao samostalnog krivičnog djela

6. Odbor pozdravlja izjavu delegacije Države Stranke da član 446a Nacrta zakona o izmjenama Krivičnog zakona kriminalizuje prisilne nestanke kao samostalno krivično djelo i uključuje krivičnu odgovornost nadređenih. Takođe, Odbor primjećuje da je Nacrt zakona o izmjenama Krivičnog zakona dostavljen Evropskoj komisiji u junu 2025. radi mišljenja i da bi potom trebalo biti usvojen.

Međutim, Odbor izražava zabrinutost zbog:

(a) činjenice da krivična djela propisana članovima 162 (nezakonito lišavanje slobode), 164 (otmica), 427 (zločin protiv čovečnosti) i 428 (ratni zločini protiv civilnog stanovništva) Krivičnog zakona ne obuhvataju u potpunosti sve sastavne elemente prisilnog nestanka definirane članom 2 Konvencije;

(b) da član 446a stavovi 1 i 4 Nacrta zakona o izmjenama Krivičnog zakona predviđaju kaznu zatvora od najmanje pet godina, odnosno najmanje osam godina zatvora u otežavajućim okolnostima (čl. 2, 4, 6 i 7).

7. Odbor ponavlja svoju preporuku da Država Stranka izmijeni Krivični zakon kako bi uključila prisilni nestanak kao samostalno krivično djelo koje sadrži sve elemente iz definicije tog djela sadržane čl. 2 Konvencije. Takođe preporučuje usvajanje odgovarajućih kazni za to krivično djelo, uzimajući u obzir njegovu izuzetnu ozbiljnost, krivičnu odgovornost nadređenih prema članu 6 stav 1 tačka b Konvencije, kao i specifične olakšavajuće i otežavajuće okolnosti propisane članom 7 stav 2 Konvencije

Zastara

8. Odbor primjećuje da, prema Krivičnom zakonu, rok zastare za krivično gonjenje počinje teći od dana izvršenja krivičnog djela, a ako posljedica djela nastupi kasnije, zastara se računa od dana kada je posljedica nastupila (član 125). Takođe, prema članu 129 Krivičnog zakona, rokovi zastare za krivično gonjenje i izvršenje kazne ne zastarijevaju za djela za koja zastare ne mogu biti primjenjive prema ratifikovanim međunarodnim ugovorima, kao i zbog objašnjenja delegacije o relativnoj i apsolutnoj zastari. Međutim, Odbor žali zbog nedostatka specifičnih zakonskih odredbi koje regulišu zastaru za kontinuirana krivična djela, poput prisilnih nestanaka. Takođe, zabrinut je što prijave prisilnih nestanaka koje ne predstavljaju zločin protiv čovječnosti, a procesuiraju se prema članovima 162 i 164 Krivičnog zakona, podležu standardnom roku zastare (član 8).

9. Odbor preporučuje da Država Stranka izmijeni svoj Krivični zakon kako bi rok zastare za prisilne nestanke koji ne predstavljaju zločin protiv čovječnosti bio dugog trajanja i proporcionalan ekstremnoj težini tog krivičnog djela, te da, imajući u vidu kontinuiranu prirodu djela, počinje teći od trenutka prestanka izvršenja djela.

Nacionalna institucija za ljudska prava

10. Odbor uzima na znanje da je nacrt zakona o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore (Ombudsman) u završnoj fazi i da će biti usvojen 2025. godine kako bi institucija, koja je akreditovana sa "B" statusom 2016, bila u potpunosti usklađena sa principima u vezi sa statusom nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (Pariške principe). Ipak, Odbor je zabrinut zbog nedostatka potrebnih resursa Zaštitnika za ispunjavanje mandata, kao i zbog postupaka zapošljavanja osoblja i imenovanja upravnog odbora koji ne garantuju potpuno nezavisnost i autonomiju (član 2).

11. Odbor preporučuje da Država Stranka ojača instituciju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore tako što će osigurati njenu kompletnu usklađenost sa principima statusa nacionalnih institucija prema Pariškim principima i implementirati preporuke Pododborna za akreditaciju Globalne alijanse nacionalnih institucija za ljudska prava. U tom smislu, Država Stranka treba obezbijediti finansijske, tehničke i ljudske resurse potrebne za efikasno izvršavanje mandata, kao i formalizovati jasan, transparentan i objektivan proces selekcije i imenovanja

2. Potraga, istraga, gonjenje i saradnja

Komisija za nestala lica

12. Odbor pozdravlja Smjernice za potragu za nestalim licima, koje je Država Stranka usvojila u julu 2025. Takođe uzima na znanje da Komisija za nestala lica **vodi jedan registar** za "nestale osobe" i identifikovane i neidentifikovane pronađene ljudske ostatke; da su od 2021. godine pronađeni ostaci četiri osobe, pri čemu se u tri slučaja vodi DNK identifikacija, dok je identitet jedne nestale osobe potvrđen i ostaci su vraćeni porodici. Odbor dalje prima informaciju o angažmanu Komisije u traganju za 50 osoba koje su bile žrtve nestanaka tokom oružanih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije (38 na Kosovu, 9 u Bosni i Hercegovini i tri u Hrvatskoj). Takođe uzima u obzir da Komisija pruža materijalnu, administrativnu, logističku i psihološku pomoć žrtvama.

Ipak, Odbor je zabrinut zbog:

(a) mogućnosti da informacije u registrima nestalih osoba koje vodi Komisija ne omogućavaju razgraničenje između slučajeva prisilnog nestanka, kako je definisano u članu 2 Konvencije, nestanaka prema članu 3, i drugih krivičnih djela ili situacija u kojima osobe nestaju, a koje ne potpadaju pod pomenute članke Konvencije;

(b) ograničenog mandata Komisije za nestale osobe samo na potragu za osobama nestalim sa teritorije Crne Gore tokom oružanih sukoba na prostoru bivše SFRJ;

(c) ograničenog napretka u identifikaciji ljudskih ostataka i rasvjetljavanju sudbine nestalih osoba;

(d) očiglednog nedostatka povjerenja žrtava u javne institucije, što se prema izjavama delegacije ogleda u nevoljnosti nekih porodica da dostave uzorke DNK neophodne za identifikaciju pronađenih ostataka.

13. Na osnovu svojih smjernica za potragu za nestalim osobama, Odbor preporučuje da Država Stranka:

- (a) distribuirati Smjernice za potragu za nestalim osobama među nadležnim organima, civilnim društvom, rođacima nestalih i široj javnosti;**
- (b) razmotri mogućnost proširenja mandata Komisije za nestale osobe na sve slučajeve nestanaka, bez obzira na vrijeme, mjesto i okolnosti pod kojima su nastali;**
- (c) izradi sveobuhvatne strategije potrage kojima će se osigurati traganje za svim nestalim osobama čija sudbina još nije poznata, a u slučaju smrti, da se njihovi ostaci identifikuju, s poštovanjem obrade i dostojanstveno vrate porodicama;**
- (d) ojača povjerenje žrtava prisilnih nestanaka u javne institucije.**

Potruga, istraga i gonjenje prisilnih nestanaka

14. Odbor pozdravlja Strategiju za istraživanje ratnih zločina za 2024-2027, saradnju Specijalnog državnog tužilaštva sa Mehanizmom za međunarodne krivične sudove i ponovo otvaranje četiri predmeta ratnih zločina, uključujući deportaciju izbjeglica iz Herceg Novog. Takođe, konstatuje podatke koje je delegacije dostavila u vezi sa prijavljivanjem, istragom i gonjenjem ratnih zločina od 2021. godine, uključujući presudu od dvadeset godina zatvora koju je Viši sud U Podgorici izrekao za ratni zločin nad civilnim stanovništvom. Odbor konstatuje tvrdnju delegacije da Specijalno državno tužilaštvo raspolaže sa 12 specijalnih tužilaca; da su 4 tužioca "upućena iz odnosnog tužilaštva u Specijalno državno tužilaštvo"; te da je nedavno donijeta odluka o povećanju broja specijalnih tužilaca na 20. Takođe, konstatuje da Specijalno državno tužilaštvo trenutno vodi sedam postupaka u vezi sa nestalim licima (šest u fazi izviđaja, jedan u fazi razmatranja optužnice).

Ipak, Odbor izražava zabrinutost zbog sljedećeg:

- (a) prekomjernih kašnjenja u istragama u predmetima ratnih zločina, nedostatka napretka u okončanju tekućih predmeta i izostanak krivičnih gonjenja zasnovanih na komandnoj odgovornosti;**
- (b) poteškoća u prikupljanju preciznih informacija o prigovorima koji se odnose na djela definisana čl. 2 Konvencije, s obzirom na to da prisilni nestanak nije definisan kao samostalno krivično djelo;**
- (c) ograničenih informacija o tome kako Država Stranka osigurava da se slučajevi prisilnih nestanaka istražuju po službenoj dužnosti, čak i bez formalnih prijave, kao i o mjerama koje se preduzimaju radi obrade tih slučajeva i obezbjeđivanju pristupa žrtava informacijama koje se odnose na potragu za nestalim osobama i istragu navodnih prisilnih nestanaka, te njihovom učešću u postupcima potrage i istrage;**
- (d) iako postoje planovi za povećanje broja specijalnih tužilaca, Specijalno državno tužilaštvo, uključujući i specijalizovane istražne timove, i dalje ne raspolaže potrebnim ljudskim resursima za ispunjavanje svog mandata, a koordinacija između različitih institucija uključenih u potragu za nestalim osobama i istragu njihovih navodnih prisilnih nestanaka ostaje nedovoljna (čl. 1-3. 12 i 24).**

15. Odbor preporučuje da država stranka:

- (a) Intenzivira napore kako bi se osiguralo da se sve prijave prisilnih nestanaka, bez obzira na vrijeme, mjesto i okolnosti, temeljno, efikasno i nepristrasno istraže,**

čak i bez formalne prijave, te da se odgovorni, uključujući nadređene, kazne sankcijama koje odražavaju izuzetnu težinu tog krivičnog djela;

(b) Osigura da postojeći registri sadrže razvrstane podatke koji omogućavaju identifikaciju slučajeva u kojima je moglo postojati neko oblikovano učešće države u nestanku, u smislu čl. 2 Konvencije, uključujući nestanke u kontekstu migracija i trgovine ljudima;

(c) Garantuje da istrage traju sve dok se ne razjasni sudbina nestalih, te da se žrtve i njihovi predstavnici redovno informišu onapretku i rezultatima potrage i istrage, kao i da mogu učestvovati u tim postupcima, uključujući razvoj posebnih mehanizama koji garantuju njihovo efikasno učešće;

(d) Ojača efikasnu koordinaciju između nadležnih institucija u potrazi, istrazi, krivičnom gonjenju i identifikaciji posmrtnih ostataka, uključujući Komisiju za nestala lica, Specijalno državno tužilaštvo, pravosuđe i Cetar za sudsku medicinu Kliničkog centra Crne Gore, te im obezbijedi finansijke, tehničke i ljudske resurse potrebne za efikasno obavljanje njihovih dužnosti.

Međunarodna saradnja i uzajamna pravna pomoć

16. Odbor pozdravlja saradnju između komisija za nestale osobe u regionu Zapadnog Balkana, kao i učešće Države Stranke u Grupi za nestale osobe, uključujući operativne podgrupe za identifikovane slučajeve koje se fokusiraju na neidentifikovane ljudske ostatke i na regionalnu bazu podataka o nestalim osobama. U tom kontekstu, Odbor pohvaljuje činjenicu da je Regionalna baza aktivnih slučajeva nestalih osoba javno dostupna od 2022. godine.

Odbor uzima u obzir informacije pružene tokom dijaloga u vezi sa sporazumima sa Tužilaštvima Bosne i Hercegovine i Srbije, te započetoj saradnji sa Hrvatskom. Takođe uzima u obzir informacije delegacije o slučajevima ratnih zločina pokrenutim u Crnoj Gori na osnovu zahtjeva za uzajamnu pravnu pomoć, kao i zahtjeva Specijalnog državnog tužilaštva za međunarodnu pravnu pomoć u krivičnim stvarima upućenih drugim državama od 2021. godine. Odbor konačno primjećuje regionalni projekat za jačanje regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina i potrazi za nestalim osobama, kao i Okvirni plan za rješavanje pitanja nestalih osoba uslijed konflikata na prostoru bivše Jugoslavije. Međutim, Odbor je zabrinut što saradnja između komisija, tužilaštava i organa za sprovođenje zakona u regionu nije još dovoljno razvijena za efikasno razjašnjenje slučajeva navodnih nestanaka (čl. 10, 12, 14, 15 i 24).

17. Odbor preporučuje Državi Stranci da ojača mehanizme za efikasnu saradnju i uzajamnu pravnu pomoć sa susjednim državama, radi olakšavanja razmjene informacija i dokaza za podršku potrazi za nestalim osobama, identifikaciji, istrazi, procesuiranju optuženih i pružanju pomoći žrtvama. U tom kontekstu, država stanka bi posebno trebalo da obezbijedi jačanje regionalne saradnje između komisija za nestale osobe, tužilaštava i organa za sprovođenje zakona. Takođe, Odbor podstiče državu stanku da intenzivira svoje napore u saradnji kroz primjenu bilateralnih i regionalnih sporazuma, uključujući Okvirni plan za rješavanje pitanja nestalih osoba iz konflikata na prostoru bivše Jugoslavije

Zaštita osoba koje učestvuju u istrazi

18. Odbor uzima na znanje informacije o projektu Države Stranke za jačanje podrške žrtvama u krivičnim stvarima u kontekstu revizije Zakona o krivičnom postupku. Prema važećem Zakonu o krivičnom postupku, zaštita svjedoka uključuje mjere kao što su upotreba pseudonima, zastupanje od strane ovlaštenih osoba i isključenje javnosti sa ročišta. Dodatno uzima u obzir navod delegacije da Program zaštite svjedoka obuhvata ekonomsku, socijalnu, psihološku i pravnu pomoć, kao i da je Viši sud u Podgorici uspostavio službu za podršku žrtvama i svjedocima u predmetima koji se odnose na organizovani kriminal, korupciju, terorizam i ratne zločine.

Međutim, Odbor izražava zabrinutost zbog:

- (a) nejasnih uslova koje osobe moraju da ispune kako bi imale pristup Programu zaštite svjedoka, te procedurama i kriterijumima koji se primjenjuju za procjenu rizika kojima su podnosioci zahtjeva izloženi i njihovih individualnih potreba za zaštitom i podrškom;
- (b) ograničene infrastrukture i tehničkih resursa sudstva za sprovođenje mjera zaštite za osobe koje učestvuju u krivičnom postupcima;
- (c) nedostatka informacija o korisnicima Programa zaštite svjedoka i službi za podršku svjedocima i oštećenim pri Višem sudu u Podgorici (čl. 12 i 24).

19. Odbor preporučuje da Država Stranka:

- (a) preispita Zakon o zaštiti svjedoka radi olakšavanja pristupa Programu, osigura postojanje jasnih i specifičnih kriterijuma i procedura, kao i provjeru rizika za osobe koje se prijavljuju;**
- (b) uspostavi mehanizme koji garantuju efektivnu zaštitu podnosilaca prijave, svjedoka, rođaka nestalih i njihovih branilaca, kao i svih koji učestvuju u istrazi slučajeva prisilnog nestanka, od bilo kakvih oblika odmazde ili zastrašivanja zbog podnošenja prijave ili svjedočenja, u skladu sa članom 12 stav 1 Konvencije;**
- (c) obezbijedi Državnom tužilaštvu i sudstvu potrebnu infrastrukturu i ljudske, finansijske i tehničke resurse za sprovođenje mjera zaštite za osobe koje učestvuju u krivičnim postupcima vezanim za prisilne nestanke, uključujući jačanje Službi podrške žrtvama pri Višem sudu u Podgorici i uspostavljanje takvih službi u Bijelom Polju, kako je predviđeno izmjenama Zakona o krivičnom postupku;**
- (d) obezbijedi pravilno unošenje podataka o korisnicima Programa zaštite svjedoka i službe podrške svjedocima i oštećenima pri Višem sudu u Podgorici, kao i budući proširenjima programa, čime bi se omogućilo državi stanki da prilagodi postojeće programe zaštite prema stvarnim potrebama zaštite.**

Osnovne pravne garancije

20. Odbor, iako kontatuje da Zakon o krivičnom postupku garantuje osnovne pravne garancije za osobe lišene slobode, kao i da je Ministarstvo unutrašnjih poslova donijelo uputstva za njihovo poštovanje u svim policijskim prostorijama, izražava zabrinutost zbog izveštaja koji ukazuju da ključne pravne garancije za pritvorene osobe nisu u praksi poštovane od samog početka lišenja slobode, naročito u pogledu pristupa pravnom

savjetniku, zdravstvenom pregledu, i komunikaciji sa porodicom ili advokatom ili bilo kojom drugom osobom po izboru pritvorenika (čl. 17 i 24).

21. Preporuka je da Država Stranka osigura da sva lica lišena slobode imaju u zakonu i u praksi pravo na sve osnovne pravne garancije iz člana 17 Konvencije od samog trenutka lišenja slobode, uključujući pristup nezavisnom advokatu, medicinskom pregledu, kao i neometanu komunikaciju bez odlaganja sa svojim rođacima ili osobama po izboru, a u slučaju stranih državljana i sa konzularnim predstavništvima.

Registar lica lišenih slobode

22. Odbor konstatuje da, prema Zakonu o krivičnom postupku, Zakonu o pravima pritvorenika, Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija i propisima, Država stranka mora voditi registre o pritvorenicima i zatvorenicima, kao i centralni registar osuđenih lica i njihove lične dosjee. Međutim, Odbor izražava zabrinutost zbog izvještaja koji ukazuju na nedosljedno u popunjavanju registara o pritvoru i pojedinačnih dosjeka pritvorenika (čl. 17 i 18).

23. Preporuka je da Država Stranka obezbedi da se registri o pritvoru i pojedinačni dosjei pritvorenih lica popunjavaju i ažuriraju pravovremeno, tačno i doslijedno, te da se u slučaju nepravilnosti preduzmu odgovarajuće sankcije protiv odgovornih službenika. Takođe, da registar sadrži minimum podataka predviđenih članom 17 stav 3 Konvencije, i da svako lice sa legitimnim interesom ima brz pristup svim informacijama navedim u članu 18 stav 1 Konvencije.

Obuka o Konvenciji

24. Odbor konstatuje da, prema informacija dobijenim tokom dijaloga, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu razvija program obuke i materijale o prinudnim nestancima. Takođe uzima u obzir informacije Države Stranke da je Centar organizovao obuke o međunarodnom humanitarnom pravu, uključujući teme o nestancima, kao i potvrdu delegacije tokom dijaloga da će ova tema biti uključena u procjenu potreba za obukom za 2026. godinu. Odbor naglašava važnost da se bez odlaganja obezbijedi efikasna primjena specifičnih i redovnih obuka o Konvenciji i prisilnu nestancima nestancima.

25. Preporuka je da Država Stranka intenzivira napore kako bi se obezbijedilo da svi pripadnici organa za sprovođenje zakona i bezbjendosnih službi, bilo civilnih ili vojnih, medicinsko osoblje, javni službenici i druga lica koja mogu biti uključena u pritvor ili postupanje prema osobama lišenim slobode, uključujući sudije, tužioce i ostale pravosudne službenike, dobiju specifičnu i redovnu obuku o Konvenciji i prisilnim nestancima, sa periodičnom evaluacijom efekata obuke. Takođe, da se u planovima i programima obuka uključe i druge relevantne dokumente, kao što su Vodeća načela za potragu za nestalim osobama i Opšti komentara br. 1 (2023) Odbora o prisilnim nestancima u kontekstu migracija.

3. Prava žrtava

Definicija žrtve i prava žrtava

26. Odbor pozdravlja što Smjernice za potragu za nestalim osobama ukazuju na pravo žrtava na istinu. Ipak, žali što definicija žrtve u Krivičnom zakoniku i Zakonu o krivičnom postupku ne priznaje status žrtve ukoliko nije pokrenut krivični postupak protiv počinioca. Nadalje, izražava zabrinutost zbog kašnjenja u usvajanju Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku, kao i nacionalne strategije za zaštitu prava žrtava za period 2025–2028 i njenog akcionog plana. Takođe, žali zbog nedostatka informacija o konkretnim mjerama koje omogućavaju učešće žrtava prisilnih nestanaka u procesima usvajanja navedenih dokumenata (članovi 2, 4 i 24).

27. Odbor preporučuje Državi Stranci usvajanje definicije žrtve u krivičnom zakonodavstvu koja je u skladu sa definicijom iz člana 24 stav 1 Konvencije, uključujući sve osobe koje su pretrpjele štetu kao direktnu posledicu prisilnog nestanka. Takođe poziva Državu Stranku da ubrza usvajanje Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku, nacionalne strategije za zaštitu prava žrtava za period 2025–2028 i njenog akcionog plana, osiguravajući učešće žrtava i organizacija civilnog društva u u tom procesu, te da pomenuti projekti garantuju prava žrtava u potpunoj saglasnosti sa članom 24 Konvencije.

Pravo na odštetu i brzu, pravednu i adekvatnu naknadu

28. Odbor pozdravlja što Komisija za nestale osobe organizuje zajedničke komemoracije sa žrtvama. Takođe, konstatuje Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o boračkoj i invalidskoj zaštiti, kojim se žrtvama sukoba 1990-ih na teritoriji bivše Jugoslavije priznaje status civilne žrtave rata, uz mjesečna primanja za članove njihovih porodica. Takođe konstatuje da je Država Stranka 2025. godine dodijelila jednokratnu finansijsku pomoć od 100.000 eura za 16 identifikovanih porodica u slučajevima Murino, Tuzi, Štrpci i deportacije izbjeglica. Pored toga, konstatuje da država stranka priprema Smjernice o naknadi štete za žrtve.

Ipak, Odbor izražava zabrinutost zbog:

(a) ograničenja mjera odštete isključivo na novčanu naknadu, kao i činjenice da žrtve moraju pokretati parnični postupak da bi ostvarile pravo na takvu naknadu;

(b) kašnjenja u primjeni Zakona o naknadi štete žrtvama nasilnih krivičnih djela, usvojenog 2015. godine, koji stupa na snagu danom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji;

(c) prepreka sa kojima se suočavaju rođaci nestalih osoba kao žrtve ratnih zločina prilikom ostvarivanja prava na naknadu, uključujući zastaru i navodno nejednako postupanje.

29. Odbor preporučuje da Država stranka:

(a) obezbijedi da svaka osoba koja je pretrpjela štetu kao direktnu posledicu prisilnog nestanka ima pristup sveobuhvatnom programu odštete, koji nije

ograničen samo na novčanu nadoknadu, a koji je u skladu sa članom 24 st. 4 i 5 Konvencije, bez obzira na to kada je prisilni nestanak počinjen i bez obzira na to da li je pokrenut krivični postupak, te da se program osmislili i sprovede u konsultaciji sa žrtvama i organizacijama civilnog društva, uz primjenu diferenciranog pristupa;

(b) ubrza implementaciju Zakona o naknadi štete žrtvama nasilnih krivičnih djela, kao i usvajanje Smjernica o naknadi štete, uključujući i žrtve prisilnih nestanaka;

(c) ukloni prepreke koje ograničavaju pristup naknadi za rođake nestalih osoba kao žrtava ratnih zločina, uključujući zastaru i obezbijedi njihovo jednako postupanje.

30. Iako je opseg Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći proširen 2024. godine, uključujući pravo na besplatnu pravnu pomoć žrtvama mučenja ili nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, zabrinutost postoji jer ta usluga još uvijek nije dostupna žrtvama prisilnih nestanaka.

31. Odbor preporučuje Državi Stranci da izmijeni Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći kako bi se pravo na ovu pomoć priznalo i žrtvama prisilnih nestanaka.

Pravni položaj nestalih osoba čija sudbina nije razjašnjena i njihovih rođaka

32. Odbor izražava zabrinutost zbog toga što rođaci nestalih osoba mogu ostvarivati prava u oblastima socijalne zaštite, finansijskih pitanja, porodičnog prava i imovinskih prava samo ako sud proglasi nestalu osobu mrtvom. U tom smislu, konstatuje da, prema Zakonu o parničnom postupku, sud može proglasiti osobu mrtvom u kontekstu nestanaka u oružanim sukobima ukoliko nema nikakvih informacija o osobi najmanje godinu dana od završetka sukoba (član 24).

33. Odbor ponavlja preporuku da Država Stranka obezbijedi da se pravni položaj nestalih osoba i njihovih rođaka u oblastima kao što su socijalna zaštita, finansijska pitanja, porodično pravo i imovinska prava adekvatno reguliše bez potrebe za proglašenjem nestale osobe mrtvom. U tom smislu, podstiče Državu Stranku da uspostavi proceduru za proglašenje odsustva kao posljedice prisilnog nestanka.

D. Ostvarivanje prava i obaveza po Konvenciji, širenje informacija i praćenje

34. Odbor podsjeća na obaveze koje države preuzimaju pristupanjem Konvenciji i poziva Državu Stranku da osigura da sve mjere koje usvaja, bez obzira na njihovu prirodu ili organ iz kojeg potiču, budu u potpunoj saglasnosti sa Konvencijom i drugim relevantnim međunarodnim instrumentima.

35. Odbor posebno naglašava okrutni uticaj prisilnih nestanaka na žene i djecu. Žene i djevojke koje su bile žrtve prisilnih nestanaka su naročito ranjive na seksualno i druge oblike rodno zasnovanog nasilje. Žene koje su rođaci nestale osobe, i time se smatraju žrtvama po članu 24 stav 1 Konvencije, posebno su izložene ozbiljnim socijalnim i ekonomskim teškoćama, kao i nasilju, progonu i

odmazdi zbog svojih napora u pronalaženju članova porodice. Djeca koja su žrtve prisilnih nestanaka, bilo vlastitim nestankom ili zbog posljedica nestanka svojih srodnika, su naročito ranjiva na kršenja ljudskih prava. U tom pogledu, Odbor stavlja poseban akcenat na potrebu da Država Stranka obezbijedi da se rodna pitanja i specifične potrebe žena i djece sistematski uzimaju u obzir prilikom implementacije ovih preporuka sadržanih u ovim završnim zapažanjima, kao i svih prava i obaveza iz Konvencije.

36. Država Stranka se podstiče da široko širi informacije o Konvenciji i ovim zaključnim zapažanjima kako bi se podigla svijest među državnim organima, akterima civilnog društva i širom javnošću. Takođe se podstiče državu stranku da promoviše i olakša učešće civilnog društva u procesu sprovođenja preporuka.

37. U skladu sa članom 29 stav 4 Konvencije, Odbor zahtijeva od Države Stranke da najkasnije do 3. oktobra 2028. godine dostavi konkretne i ažurirane informacije o implementaciji svih preporuka iz ovih zaključnih zapažanja, kao i sve nove informacije o ispunjavanju obaveza iz Konvencije. Odbor podstiče Državu Stranku da u pripremi tih informacija promoviše i olakša učešće civilnog društva, naročito organizacija žrtava.